

05

A

1575

Differtatio Philologica

23

De

DIVINI NOMINIS

J E H O V A

Ἀνεκφωνήσει,

quam

Triuno J E H O V A annuente,

Sub

PATROCINIO

VIRI

Clarissimi atque Excellentissimi,

DN. M. ANDREÆ SENNERTI,

Lingg. Oriental: P.P. Dignissimi, Præceptoris ac
Promotoris sui omni observantiæ cultû profe-
quendi,

publico examini proponit

DAVID WENDELERUS,
Schlettâ - Milnicus

Ad diem 14. Maji,

In Auditorio majori.

WITTEBERGÆ

Excudebat MICHAEL Wende/ ANNO 1642

Magnifici, Nobilissimi, Amplissimi,
Prudentiâ, Autoritate, longoq; rerum usû præ-
stantissimi
V I R I,
LIBERÆ IMPERIALIS
REIPUBL. RATISBONENSIS DNN.
COSS. SCABINI, SYNDICI,
cæteriçue Domini Senatores
Spectatissimi,

Vobis hoc, quicquid ejus est, inscribitur. Vobis, inquam, Tantis, à me tantillo. Non levis profectò temeritatis postulari possem, qui id audere non sum subveritus. Sed res est in vado: Olla fingentis sui figuli sequitur manum, civis ad nutûs Magistratûs sui se conformat, & apes regulum observant suum: Quidni svasui eorum & assurgerem ego, qui me fingunt diligenter ac informant, quorum sum civis, quos item duces veneror & directores? Eos intellectos volo, quorum consilio non ita pridem ex Studiosis nostris Gymnasi vestri expetiistis Conrectorem. Atque hi adeò ipsi sunt, qui, cum me non planè indignum censuerint, cui ista concedi Sparta posset, consultum duxerunt tamen, ut Vestrarum Magnificentiarum, Nobilitatum & Amplitudinum limato judicio Specimen quoddam submitterem prius. Hoc ipsum nunc devotè exhibeo, id imprimis rogans obnixè, ut serenâ fronte idem accipere, meq; favore vestro imposterum tueri ne dedignemini. Valete optimè. Wittebergæ, Ipsis Calendis Maji, Anno recuperatæ gratiæ per Christum CIO IOC XLII.

VV. Magnif. Nobil. Amplit.

Studiosissimus,

David Wendelerus,
Autor & Respondens.

05 A. 1575

כִּי הוּא
THESIS I.

Quod exemplo fit, id jure fieri putatur, inquit Romani eloquii Princeps. Et quò majores ii, quos prævios habemus, eò tutiùs ipsos sequi licebit. Quocircà cùm coràm sint exempla Præceptorum nostrorum, majoris commatis Virorum, nulli dubitamus, quin veniam nobis daturi sint ii, à quorum sententiâ nonnihil recedemus.

II. Lubet autem impræsentiarum disquirere de ἀνεκφώνησι Nominis τετραγραμμάτῃ יהוה, quænam nempè vera ac legitima causa fit, cur olim hodièque, passim atque vulgò ἀνεκφώνητον, ἀφραστον, ἀρρήτον, ἀλεκτον, ἀφθγγητον, ineffabile, indicibile, incloquibile &c: dicatur. De cujus ratione multis modis apud plures hinc inde scriptum reperitur.

III. Nos totam rem tribus inclusam sectionibus breviter exhibebimus. *Prior* sententiam Judæorum, *altera* quorundam Christianorum, & *tertia* denique eam, quæ veritati maximè consentanea, vel saltem hâc quidem vice nobis probabilior videtur, sine ullo alterius cujusquam præjudicio, subjunget.

SECTIO I.

*In quâ sententia Judæorum proponitur
& ventilatur.*

IV. Constat inter omnes, cùm qui literis Ebraicis sunt initiati, tùm qui de illis aliquid memoriæ prodiderunt, apud Judæos Nomen Tetragrammaton יהוה, ab essentiâ Dei desumptum, meritissimò primas Nominum Dei semper tenuisse, & reliquis, partim ab effectis,

partim ab attributis petitis, reverentiâ & sanctitate multum antelatum fuisse.

V. Hinc pio quidem studio, sed inani metu ducti, abstinabant ab ejus pronuntiatione, ne quotidiano usu vilesceret, ut solent ea, quæ quotidie in ore & usu sunt. Quam in rem Maimonides in More, cap. 61. סוף דבר גדולה זה השם והשמירה מלקרא אותו להיותו מורה על עצמו יתעלה מאשר לא ושתהא אחר מן hoc est, *Summa rei hac est, magnitudo hujus nominis & cautio, ne quis illud legat, hinc est, quod significet Dei exaltandi substantiam seu essentiam, & quidem ita significet, ut nulla Creatura communicet cum eo in ista significatione.*

VI. Postea à Sacerdotibus tantum in benedictione illâ solenni, quæ Num. 6. versibus ultim. describitur, fuit prolatum. Quorsum pertinent verba illa ex Talmud: in Massecheth Sora. cap. 7. Misna 6. ברכת כהנים כיצד במדינה אומרים אותה ג' ברכות ובמקדש ברכה אחת במקדש אומרים את השם בכחו במדינה בכנויו במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן ובמקדש על נבי ראשיהן חוץ מכהן הגדול שאיני מגביה וזהו למה שכתבתי לך hoc est, *Benedictio sacerdotum quomodo se habet? In provincia pronunciant eam tanquam tres benedictiones. At in templo tanquam benedictionem unam. In templo pronunciant NOMEN secundum scripturam ejus: at in provincia per cognomen ejus. In provinciâ attollunt Sacerdotes manus suas versus humeros. At in templo supra caput, excepto summo Pontifice, qui non attollit manus supra laminam (intelligit frontale, cui inscriptum erat קדש ליהוה Exod. 28. 36.)*

VII. Tandem autem, sicut apud Judæos omnia fermè in superstitionem abeunt; ita quoque hic mos, *Ὀλαβεία* quâdam à quibusdam introductus, adeò altas radices apud posteros egit, & in talem horrendam super-

per-

perstitutionem degeneravit, ut sub panâ æternâ ejus
pronunciatio plebeis prohibita fuerit.

VIII. Ita enim habet Cap. 11. Sanhedrin Massechet
fol. 90. facie 1. vel secundum edition. Joh. Cochi. p. 83.
ואלו ישראלים שאין חלק לעולם הבא האומר אין
תחיית המתים &c. אבא שאול אומר אף ההוגה את
השם באותיותיו hoc est, *Istis Israëlitis non erit pars in fu-
turo seculo, qui dicunt, non esse resurrectionem mortuorum,
&c. Abba Saul dicit, etiam qui pronunciat Nomen (scil.
Tetragrammaton) literis suis.*

IX. Sed, ne quis sibi in animum inducat hos ma-
gnos Legis Doctores absque scripturâ loqui audere, è
vestigio nonnulla ex sacro codice loca, quibus nominis
ἡ τετραγράμματος ἀνεκφώνησον evincere conatur, adducunt:
& quidem primò Exod. 3. v. 15. quando Numen Divinum
ita fari infit: יהוה זה שמי לעלם יהovah, hoc est
nomen meum in seculum. Quem locum Rabbi Salo-
mon, sicut, attestante Viro admodum Reverendo Dn.
D. Lysero in *ῥησιμαγίω* thes. 7. expressè habetur in Codi-
ce Talmudico Kidduschim. cap. 4. pag. 71. ita enucleare
allaborat: deficit Vau in fine Leolam, ut explicetur pro,
ad abscondendum aut occultandum (subintellige No-
men Dei,) propterea quòd non legitur, sicut scribitur.
Deinde locum Levit. 24. v. 11. adducunt, cujus hæc sunt
verba: ויקב את השם ויקלל ויבואו אתו אל משה
Cumque blasphemasset, & nomen Domini maledixif-
set, adductus est ad Mosen. Tertio, Exod. 20. vers. 7. לא
תשא את שם יהוה אלהיך לשווא כי לא ינקה יהוה
: hoc est, non assumes
Nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habebit
insontem Dominus eum, qui assumerit Nomen Do-
mini sui frustra. Quarto, Deut. 5. v. 11. לא תשא את שם
יהוה

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׂוֹא כִּי לֹא יִנָּקב יְהוָה אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא
: אֶת-שְׁמוֹ לִשְׂוֹא Non usurpabis Nomen Domini Dei
tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vanâ
ejus nomen assumerit. Quinto 1. Sam. 3. v. 10. ubi Sa-
muel omittit vocem Jehova, quam tamen Eli addide-
rat. Quod רַדְק̄ ideò factum esse putat, quod illud no-
men tremendum sit, nec proferri â quovis homine de-
beat. Atque hac ergò ratione, per τὸ μὴ ἱεμεῖσθαι, quod
sc. haud licitum sit Nomen profari, Judæi τὸ ἀνεκφώνησθαι
&c. explicant.

X. Verùm enim verò tantum abest, ut in suam nos
alliciant sententiam, ut potius contrarium ex rationi-
bus, & locis adductis probare in proclivi sit. Et ut rem
à primo, quod dicitur, ovo repetamus, primò pu-
gnat hæc sententia cum scopo revelationis divinæ.
Quippe hoc nomen nobis non est revelatum, ut occul-
taremus, verùm ut cognosceremus & celebraremus,
sicut Exo. 9. v. 16. mandatū est: וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל-
הָאָרֶץ & ut enarret nomen meum in omni terra. Item
Deut. 6. vers. 13. אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֶתוֹ תַעֲבֹד
: Jehovah Deum tuum timeto, & ipsum
timeto, & ipsum colito, ac per nomen ejus jurato. Con-
fer c. 10. v. 20 & Es. 9. v. 19. Quomodò igitur possemus
nomen Dei enarrare, & per illud jurare, si esset ineffa-
bile? Et quod familiam ducit, Deus interrogatus à Mose
de nomine suo, vult, ut in æternum hoc nomen sibi at-
tribuatur, quando Exod. 3. v. 15. dicit: יְהוָה שְׁמִי לְעֹלָם
Jehova, hoc est nomen meum in seculum. Confer
Esa. 42. v. 8. Hos. 12. v. 6. Ac Nomen Dei quidem de ju-
re efferri debere, & antehac debuisse probat satis evi-
denter Matthias Flacius Illyricus in Clave scripturæ tract.
6. pag. 630. ex illo loco Exod. 3. ubi Moses quærit in-
qui-

quiens: *Cum venero ad Israelitas, ac dicam, Deus vester misit me ad vos: quærent, quod est nomen ejus? Respondit Deus: Dic Jehova (sic ille reddit) misit me ad vos. Hic disertè querit Moses de nomine dicendo, indicando seu effando Israelitis &c. Ergò fuit nomen dicibile, fabile & eloquibile. Quid enim alioquin totus textus sonat, nisi quod nomen eis dicam? Dic hoc &c. Ergò fuit nomen dicibile, effabile &c. Aut & Moses & Deus (si dicere fas est) nugatur, & dicere, significat hic tacere, & non effari. Ad hæc, quid sibi vult Deus, cum toties Propbeta mandat, ut dicat: sic dicere Jehovam, si omninò pronounciari, efferrig, non potest? certè quicquid scriptile est, id & effabile est. Hæc ille.*

XI. *Deinde pugnat hæc sententia cum exemplis sanctorum Dei hominum. Illos enim in suis precibus & colloquiis cum & de Deo sæpiùs hoc vocabulo usos fuisse nemo negare potest. Unicus Rex & Propbeta David, nobis exemplo sit, qui in Psalm. in infinitis locis hoc nomen Dei expressè pronounciat.*

XII. *Tertiò Judæi hoc etiam attendant, quòd studiosa alicujus rei occultatio, quam Judæi prætendunt, rem eandem non tam venerari, quàm turpiter deprimere, præsumatur. Quod enim celebrare, & cum laude summâ per hominum ora decantare jubemur, illius necesse est, ut mentionem faciamus, Confer Fuller. l. 4. Miscell. c. 13. p. 487.*

XIII. *Tandem fundamentum hujus rei, atque adeò rem totam suspectam reddunt ipsæ Judæorum, quas inter se hic gerunt, dissensiones super hoc interdicto acerrimæ. Quidam enim hujus rei Deum Authorem faciunt Exod. 3. 15. quod patet ex thesi 9. quidam à Magistris hunc morem introductum putant. Vide B. Gerhard. in Exeg. loc. 2. de attribut. Div. p. 618.*

XIV. Cæterùm ventilanda imprimis jam quoque sunt dicta, quæ ab ipsis adducuntur. Et quidem *principio* locum Exod. 3. v. 15. ineptissimè hûc ab illis detorqueri, omnes, qui non planè sunt defioculi, & cerebrum in calcaneo habent, sponte vident. Atque ut nihil dicam de falsâ punctorum vocabuli לעלם substitutione, sermo ibid. est de agnitione & celebratione Nominis Divini, quod seq. verba oppidò monstrant זכה זכריו לדר דר, adeoque quid לעלם ibidem notet, luculenter aperiant. Et si hunc in modum Scripturas sacras detorquere licet, quis tandem Scripturæ locus non violabitur? Hæccine vestra est in libros sacros Religio, quam ubiq; crepatis? Nobis ut integrum non est, vel unicum in sacro codice apicem, immutare; ita nec illis argumentis, quæ huic iniquæ depravationi innituntur, quicquam movemur. Quid verò de Psal. 44. v. 9. dicetis, qui locus nostro ex parte est parallelus. Anne & ibi abscondere jubemur nomen ך, & simul profiteri?

XV. Videndus nunc alter Scripturæ locus, quem pro se allegant Judæi ex Lev. 24. v. 11. totam collectionis rem in voce נקב collocantes. Verùm, ut paucis, quod res est, dicam, distinctione opus est. Nempe duplicem Ebr. נקב obtinet significationem, unam generalem, quam alii formalem dicunt, alteram specialem s. materiale. Qua de re benè Schindlerus in suo Lexico. Videndum itaque ex textu, num hîc in malam vel bonam accipiatur partem. Prius tota coherencia suadet ac urget. Perpendantur probè versic. 14. & 15. ubi vera diris istius supplicii causa affertur, nō nuda expressio, sed blasphematio: vers. 14. dicitur המקלל maledicum: & vers. 15. Deus talem promulgat legem, quæ item non expressionem, sed profanationem & maledicentiam ventat:

tat: Vir cùm יקלל maledixerit &c. Unicum illud adhuc notamus, quòd præter Rabbi Salomonem in h. l. R. Mardochai Nathan in Concordant. huic נקב expresse קללה לשון קללה significationem maledicendi assignet, cum ita loquitur: כל שפרשו פרושה לקללה ut adeò B. Luth. rectissimè reddiderit: Und lästerte den Namen und fluchte.

XVI. Reliqua scripturæ loca, quæ in hanc rem adducunt, verbò non indigent. Quivis enim cordatus videt, non de simplici Nominis Divini expressione, sed profanatione sermonem esse. Et glossa Davidis Kimchi in I. Sam. 3. v. 10. ut nudè ponitur; sic eadem facilitate à nobis exploditur, utpote, quæ frivola planè est, & contra ipsam Scripturam: quæ Nominis יהוה expressionem, tantùm abest, ut prohibeat, ut potius expresse probet, stabiliat ac graviter mandet. Ac tantùm quidem de ratione ἀνεκφωνήσεως nominis Divini יהוה à Judæis allatâ, quasi juxta τὸ μὴ θεμισδὸν ita dicatur, quòd nempe illud exprimere seu pronunciarè minimè liceat.

SECTIO II.

In quâ sententiâ quorundam Christianorum in medium affertur, & ea ventilatur.

XVII. Postquam hæcenus sententiam Judæorum de Nominis Divini יהוה ἀνεκφωνήσεως justo rationis æquilibrio ponderâsse, eorundemque rationibus satisfacisse videmur; sequitur sententia Christianorum quorundam discutienda, qui statuunt Nomen Tetragrammaton secundum τὸ μὴ δυνατὸν vocari ἀνεκφωνήσον, quòd nimirum pronunciarè non possit, cùm pronunciationem Nominis יהוה unâ cum Judæis ignoremus.

B

18. Sixti-

XVIII. Sixtinus Amama in dissert. de Nomine יהוה § LX. talem instituit discursum: *Illud rogo, unde certa & vera hujus Nominis prolatio haberi potuerit, an à Judæis, an ex ipsis Bibliis? certè non à Judæis. Illi enim hanc juxtà cum ignarissimis ignorant, & si fortassis eam nossent, tamen eam Christianis vel invideret invidia, vel celaret superstitio. Si enim non quemlibet Judæorum ad pernosendum hoc Mystrium admittebant Magistri, quomodo Christianos docerent? Nec etiam ex ipsis Bibliis certam lectionem investigaris.*

XIX. Verùm enim verò, ut taceam, Judæos non planè pronunciationē Nominis Divini יהוה latuisse, cùm Maimonid. in Doct. perplexor. cap. 41. edit. Buxto ff. p. 107. expressè concedat, in sanctuario à Sacerdotibus Dei sanctificatis fuisse prolatū in benedictione Sacerdotali, & à Pontifice ipso die jejunii; & quod chorum omnium ducit, tantū abest, ut ejus pronunciatio Rabinis fuerit ignota, ut non potuerit ignorare vulgus, quippe cùm ex sacerdotibus populo benedicientibus genuinā pronunciationē percipere potuerit, præsertim cum R. Mose Ben Maimon in קלכה de benedictione Sacerdotum c. 14. §. 1. dicat: כה תברכו בקול רם id est, benedicetis *altà* voce.

XX. Posterius in totum negamus. Nam יהוה iisdem punctis, quibus hodierno die vestitum est, multas myriades in Bibliis inveniri, cuilibet ad oculos demonstrare proclive est, quod & ipse quidem Sixtinus Amama locò prædictò concedere tenetur, verùm autoritatibus Theodori Bezae Annot. ad cap. i. Apocalypf. v. 4. & Alstedii in Lexico Theol. pag. 78. non ipsius propria, sed aliena & adscita puncta esse, infert. Alstedii verba adscribamus: *Mea sic fert sententia, non sunt propria nominis τετραγεγραμματα, sed sunt Nominis Adonai propria.*

Hanc

Hanc sententiam Clariss. Amama, unà cum suis asseclis, certis fundamentis subnixus demonstrare contendit.

XXI. *Principem locum tenet* (verba sunt Sixtini Amam.) *illa ratio, quòd hoc nomen, quotiescunque vel precedit, vel sequitur cognomen Adonai, & nunquam aliàs, ne bis legeretur Adonai Adonai, semper mutet sua puncta, & pro Sbeva, cbolem, Kametz, semper accipiat chatephsegol, Holem & Hireck. puncta videl. nominis אלהים. Jam pergit: Si illa puncta, quæ vulgò sub tetragrammato ponuntur, essent vera ac stata ejus puncta, quid obstaret, quò minus liceret dicere Adonai Jehovab, vel Jehovah Adonai? cur huic nomini, & quidem hoc casu, & semper accideret, quod nec ulli alii nec huic ipsi unquam aliàs? Quæ vel probabilis ratio afferetur?*

XXII. Verùm respond. rationem hanc, quæ cæteroquin princeps ac primaria vocatur, parvi ponderis esse. Nam aliàs omnia nomina in statu regiminis posita non haberent propria puncta, quippe quæ ob statum semper mutant puncta. *Deinde יהוה non ideò assumit puncta אלהים, ac si non non habeat propria puncta, sed ut semper aliquod Mysterium indicetur. Nam יהוה & ארני quando conjuncta ponuntur, non de unâ, attestantibus Dominis Theologis, SS. Trinitatis personâ hypostaticè usurpantur, sed omnes tres personas unitate essentiæ denotant, ita, ut literæ nominis Jehovi, quippe proprii, essentiæ Unitatem, puncta verò personarum pluralitatem indicent. Confer Gerhard. com. in Genes. pag. 326, 327. Porro, si exinde יהוה mutaret puncta, tunc & quando bis occurrit יהוה, mutanda essent puncta. Sed hoc refellit locus Exod. 34. v. 6. ubi יהוה יהוה extat. Denique LXX. nullam rationem sejuncti vel adjuncti Adonai habuerunt, sicut usus attestante Gomaro LXX. interpretum* (in editio-

ne Romana) demonstrat, sed interdum $\mu\epsilon\sigma\sigma\omicron\nu$, (non verò semper, uti adversarii volunt) interdum verò $\theta\epsilon\omicron\nu$ posuerunt. Genes. 15. v. 6. Gen. 18. v. 1. Confer Rom. 4. vers. 3.

XXIII. Secundam rationem depromit Amama à naturâ literarum מִשֶׁה וְכָלֵב Hoc extra controversiam, dicit Amama, ponet mecum, quisquis Ebraeam linguam vel à limine salutavit, ex istis septem literas מִכָּלֵב ante dictionem, à jod scbevato incipientem, habere cbirek in quo jod, abjecto suo scheva, quiescit, e.g. אֲהִיָּהוּ fit בִּיהוָה &c. Unde sequitur, dicit, si vera & juxta proprias vocales lectio esset Jehova, dicendum & scribendum etiam fuisse בִּיהוָה &c. Verùm harum literarum ultime quatuor (וְכָלֵב) ante hoc nomen habent patbach, in quo jod quiescit, ut בִּיהוָה &c. quod fieri non posset, nisi haberetur ratio sequentis puncti rapti cbatephpatbach, quod est sub א in אֲרָנִי quia puncta rapta requirunt ante se sub istis servilibus punctum affine. Quod atinet ד , ea nunquam ante hoc nomen habet Hirek, sicut analogia postularet, siquidem Jehova legeretur. Sed perpetuò est cum tsere. Id quod nullo modo fieri posset, nisi haberetur ratio alicujus literæ gutturalis aut Resch sequentis. Cujus autem ex his rationem haberi dicemus, nisi א , à quâ literâ vox מִהוָה מֵאֲרָנִי incipit?

XXIV. Sed respond. lectionem nostram nobis inde suspectam minimè fieri. Nam illud quidem apud nos indubitatum ac certum est, Nomina Divina semper aliquid peculiare, tum quoad significationem, tum quoad punctationem habere, quod satis luculenter patet ex nominibus אֱלֹהִים & אֲרָנִי . De posteriori enim hoc satis constat, quòd singulari ratione in fine (־) obtineat: & de אֱלֹהִים similiter satis superq; ab aliis demonstratum, peculiari constructione Mysterium indigitari: & utrumque nominis nostri ־ anomaliam sequi.

sequi in propatulo est. Dicitur enim cum istis præfixis non ואלהים &c. sed ואלהים &c. Sic וְאֶרְנִי non habet וְאֶרְנִי &c. sed וְאֶרְנִי &c. Et quisnam verò exinde colligere vellet אֶרְנִי & אֱלֹהִים non propria haberé puncta, sed aliena? Aut certè ita si colligere licebit in voce יהוה etiam hîc licebit. אֶתְּוֹ. Unde elucet, regulas Grammaticas absolutè nobis opponi non posse, quippe secundùm quas ista lingua dijudicari nequit. Sed ipsæ ex linguâ sunt deducendæ & confirmandæ. Quò ipsò & ratio à altera מ desumpta infringitur. Quanquam si puncta אֶרְנִי adessent, non מִיְהוֹה sed מִיְהוֹה dicendum esset, sicut מִאֶרְנִי regulariter dicitur, de quo mox plura.

XXV. *Rationem tertiam Amama ita proponit: Litera בְּרִכְכָּה in initio dictionum post voces in literam quiescentem desinentes solent aspirari, id est, ut vulgò loquuntur, sine Dagesch leni scribi, quod alii vocant raphari. Jam verò illud constat, prædictas illas literas post vocem יהוה tam nudam, quam cum præfixis compositam, non adspirari, sed leni Dagesch notari, etiam cum nullus Rex vel pausa intervenit. Unde liquido constat, eos qui puncta adjecerunt, utroque casu, non vocem יהוה cujus ultima quiescit, sed aliam vocem spectasse, quæ in literam non quiescentem desinat, qualis est Adonai.*

XXVI. Verùm idem Amamæ hîc responsum fit, quod suprâ thesi 24. - Sed & hoc addimus, quòd nondum apodicticè demonstrârint, semper hoc fieri, cùm exemplum contrarium Psalm. 68. v. 18. adsit: & præterea hoc etiam, quòd doctrina illa de usû Dagesch lenis plena sit exceptionum variarum, cui haud satis tutò Controversia hæc potest superstrui. Et quæ alia in superessent, quæ adduci hîc absq; labore possent.

XXVII. Denique non nemo veritatem hujus sententiae ad oculum demonstrare vult ex permutatione vocum Jehova & Adonai Es. c. 3. v. 1. c. 10. v. 16. & c. Sed quàm infirma hæc sit ratio, patet. Et ejusdem planè farinae esse videtur hæc, ubi quidam vocis Elohim personarum pluralitatem inferri negant ex eo, quòd permutatur יהוה cum voce יהו Job. 9. v. 2. Psalm. 101. v. 25. Sed ut ille, qui istam attulit rationem, posterius hoc affirmare non audebit, quod & refutatum à Dn. D. Walthero in Spicil. p. 310; ita prius stare non posse, statim videbit.

XXVIII. Atque ita vidimus hætenus sententiae contrariae robur, quæ asserit, puncta nominis Jehovah aliena esse atque adscititia, non propria, & per consequens, nos nescire veram ejus punctationem, atque prononciationem: unde & juxta τὸ μὴ δυνατὸν ἀνεκφώνη-
σθαι sit, atq; prononciari non possit. Restat, ut paucis & nostras rationes, contrarium suadentes, addamus, scilicet vocem Jehova non puncta Adonai, sed propria possidere: ex quo postmodum suâ sponte sequetur, id prononciari etiam posse, nec ad eò hanc superiorem rationem veram τῆς ἀνεκφώνησεως causam esse.

XXIX. Quod si enim puncta יהוה substituta forent, non יהוה sed יהוה legeretur. Nec est, quod Sixt. Amam. §. 84. excipiat cum Drus. c. 14. & Bellarm. in praxi Grammat. *puncta rapta esse schevata composita, simplicisq; scheva sub gutturalibus vicaria.* Nam ut non dicam, scheva compositum quandoque aliis, quàm gutturalibus subjectum reperiri (Vid. B. Trost. Gram. General. p. 79. Buxtorff. thes. Gram. l. 1. c. 4.) quid dicent, quòd sub Jehova puncta Elohim possidente, illud occurrat: Anne quia rariùs scil. CC XXII. juxta Amam, loc. cit. Jeho-

Jehova occurrit? Verùm quomodo Jehova, sive A. donai positi frequentia, potest esse causa mutilati primi puncti, cùm (ut alia fileam) in voce Elohim, quæ frequentissimè obvia, nihil tale observetur? Deinde dico, pluries, quàm CCXXII. in S. codice hanc punctationem occurrere, & laudatum istum ab Amama Eliæ currum (nam Elias numerum hujus punctationis voce ככּ repræsentat) longè angustiorè esse. Non enim tantùm modò ככּ h. e. CCXXII. vicibus ita scribitur, sed præter CCXI. in Ezechiele, in reliquis LIX. supersunt, ut plenior numerus עד seu CCLXX. censente Gomarô, sit statuendus.

XXX. Sed ulterius Amam. loc. cit. pergit Scheva simplex à priscis fuisse expressam per vocalem ac si hatephpatba esset, modò non sequeretur litera gutturalis, aut iod, e. g. שלמה Salomo, שמואל Samuel, כנען Canan &c. Cùm ergò sequente Daleth, utpote litera non gutturali, priscâ pronunciatione idem fuerit sonus ד (·) ט (-) punctorum, nec genere, nec specie, nec naturâ, sed tantùm figurâ ט munere in vicem differentium, necesse non est, ad scheva sub iod positum, addere hatephpatba.

XXXI. Positò, ita legisse, quid hoc ad scriptionem? Attamen nec ita legerunt. Nam scheva apud veteres non tantùm pro (-) sed variè legebatur. Interdum per ε brevissimum, sicut כרבים κερβιμ Gen. 3. v. 24. שרפים σερφιμ Ela. 6. v. 2. דברה δεβρα, Genes. 3. v. 8. Interdum per a brevissimum apud Hieronymum. רשעים Raschaim. Interdum per o raptum סוד Sodom. Interdum per i ביום biiom. Vid. Clariss. & Excellentiss. Dn. Ostermannum, Præceptorem & Promotorem meum devenerandum, in tract. de mut. punct. ex P. Martin. & Drusio pluribus differentem. Unde & Amama

ma

ma refutatur, dum LXX. יהושׁ per Σολομών expressisse docet. Et quid? si propterea Scheva simplex pro Catephathâ sit adscriptum, cum pro eo legatur, ob eandem rationem scheva simplex, ubi Elohim legitur, non autem Scheva, ut fit, cum segol esset scribendum, quia scheva simplex sæpiùs per ε brevissimum effertur.

XXXII. *Secundò* veram lectionem atq; punctationem nominis τετραγεμμάτῃ Jehova probant etiã particulæ nominis Jehova aliis nominibus tùm præfixæ, tùm affixæ. Nam prior, ac dimidia nominis Jehova pars, nempe יהי iisdem omninò punctis in vocibus ex ipso compositis extat, & ab omnibus, quod extra controversiæ aleam positum est, eod. modo legitur. Ejusmodi nomina eam ob causam à Clariss. Drus. τετραγεμ. p. 78. & 104. & 113. ἰαωφόρα, & τετραγεμματοφόρα appellantur. De hac re tantùm unicum exemplum adducamus, quale est יהונתן Jehonathan 1. Sam. 19. v. 1. & contractè יהנתן Jonathan, hoc est θεόδωρος, Deodatus, & similia non pauca.

XXXIII. *Tertiò* ita procedimus: puncta hodierna aut primitùs à Prophetis & Mose sunt apposita, aut postmodum à superstitionis Judæis mutata. Si illud, uti certò certius esse demonstratur alibi, utique nativa & genuina erunt: Hi enim ipsi Sp. S. ducti nos docent, in hoc nomine nos jurare debere, & olim Sacerdotes in hoc nomine benedicere jussos esse: quod Judæi ipsi fatentur th. 6. ipsorum Sacerdotes illud nomen per propria puncta protulisse. Sin hoc, hîc & Judæorum indefessa sedulitas circa textum sacrum, & inaudita Religio erga illum destrueretur, Bibliorum sacrorum integritas defloraretur. Nec juvat distinguere inter muta-
quod

tionem & corruptionem. Nam & hęc Biblia sacra mutationem & corruptionem passa fuissent; quippe quod contra expressum Dei mandatum & Sp. S. intentionem factum fuisset. Atque hęc quidem sufficienter etiam nunc de sententiâ quorundam Christianorum, qui τὸ ἀνεκφώνητον per τὸ μὴ δυνατόν interpretantur, quòd scilicet Nomen hoc exprimi non possit, cùm & veram ejus lectionem atque scriptionem ignoremus.

SECTIO III.

Que veriore aut saltem probabiliorem sententiam paucis subjungit.

XXXIV. Discussâ jam tùm Judæorum, tùm quorundam quoque Christianorum sententiâ de Nominis JEHOVA ἀνεκφώνησι, reliquum esset, ut sub calcem hujus Exercitii nostram quoque, sive veriore potius, aut saltem probabiliorem sententiam de hęc Controversiâ adjungeremus.

XXXV. Ac ut paucis, quod res est, dicamus, nos vice hęc in eam planè propendemus sententiam, dici hoc nomen JEHOVA à veteribus imprimis olim, atque nunc etiam fortassis atque vulgò, ἀνεκφώνητον, ἀφραστον, ἀρρηστον &c. non quòd 1. tale sit juxta τὸ μὴ δυνατὸν, quòd scilicet non licuerit, liceatve pronunciare, quæ sententia placet Judæis, à Nobis in sect. 2. satis refutata. Nec 2. quòd tale sit simpliciter juxta τὸ μὴ δυνατόν, quòd pronunciari minimè possit, cùm id ignoremus, quæ sententia Christianis nonnullis arridet, de quâ in sect. 2. fuit actum. Sed 3. juxta τὸ μὴ εἰωθὸς, quòd insolens scilicet atque inusitatum fuerit passim apud plures, nec non ejusmodi habitum vulgò, atque à plurimis. Quor-

C

sum

sum respexisse etiam videtur Eusebius, quando illud ἀνεκφώνητον τοῖς πολλοῖς appellat. Et certè per haud exiguum temporis spatium in usû id non fuisse, & ante Galatinum neminem id pronunciare ausum fuisse, res nota est.

XXXVI. Etenim, cùm, ut ex superioribus constare potest, tantâ Religione Judæi nomen hoc persecuti fuerint, & ista εὐλάβεια in talem superstitionem degeneraverit, postremò omnes omninò Judæorum animos penitùs occupavit, atque ad eò unà cum Judæis totum terrarum orbem pervolavit. Unde dicimus, orthodoxos imprimis Patres, quos postea secuti sunt etiam alii, sicubi Divinum Nomen ἀνεκφώνητον dixerunt, linguâ Judæorum usos fuisse. Quod ipsum & illorum verba nonnulla evincere videntur, si aspiciantur. Certè Hieronymus, qui cum Judæis sæpiùs conversatus, & Judæo quoque Præceptore usus fuit, ita loquitur in Epist. quâdam ad Marcellam, (Tom. Oper. III. pag. 95. edit. Basil. 1537.) quando Nomina Divina recenset: *Nomen τετραγράμματον quod ἀνεκφώνητον h. e. ineffabile putaverunt, quod bis literis scribitur J E H O V A & c.* Sic & Theodoretus quæst. 15. in Exodum loquitur: *Τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ἑβραίοις ἀφραστον ὀνομαζεται i. e. hoc apud Ebraeos ineffabile dicitur.* Ex quibus verbis colligitur satis, ab ipsis quoque eo modo id appellatum fuisse ἀνεκφώνητον, scil. τοῖς πολλοῖς ἢ πολλαχῶς.

XXXVII. Sed hæc dum asserimus, non simpliciter rejectam volumus illorum sententiam, qui dicunt, ineffabile esse ob essentiam eò significatam, quæ comprehendi & verbis describi penitùs à nobis in hâc mortalitate nequit.

Nec

XXXVIII. Nec planè nulla est etiam sententia doctissimi Fulleri, qui in Miscell. l. 4 c. 13. propter linguam Græcā id ἄρρητον à Græcis dictum fuisse censet. Si enim rectè explicetur, satis benè sese habet. Quosdam conatos fuisse aspirationem in medio exprimere, & consimiles voces græcè scribere, faciles damus; sed conatus iste non probat facilitatem scribendi, multò minùs ipsam expressionem vocis J E H O V A. Hactenus exemplum commodum demonstrare non potuerunt, ubi difficultates istæ, quæ in exprimendâ voce J E H O V A adsunt, concurrant omnes, & quòd vox à Græco expressa fuerit.

XXXIX. Cæterùm filum hîc est abrumpendum: Diximusque hæc certis subnixa rationibus & fundamentis, eâ imprimis lege, ut resiliere, si quis meliora, possimus.

Tantum!

MANTISSAE.

1. יהוה an sit Nomen DEI? Affirmatur *adversus Burgensem.*
2. Το υἱ an, sicut à Tetragrammato decurtatum, ita denotet τὸν λόγον, sive filium DEI ἐνσάρκον, hominem factum & pro nobis passum? *Negatur.*
3. Το υἱ & το υἱ an inter nomina recensenda sint? *Negatur.*

05 A 1575

ULB Halle

3

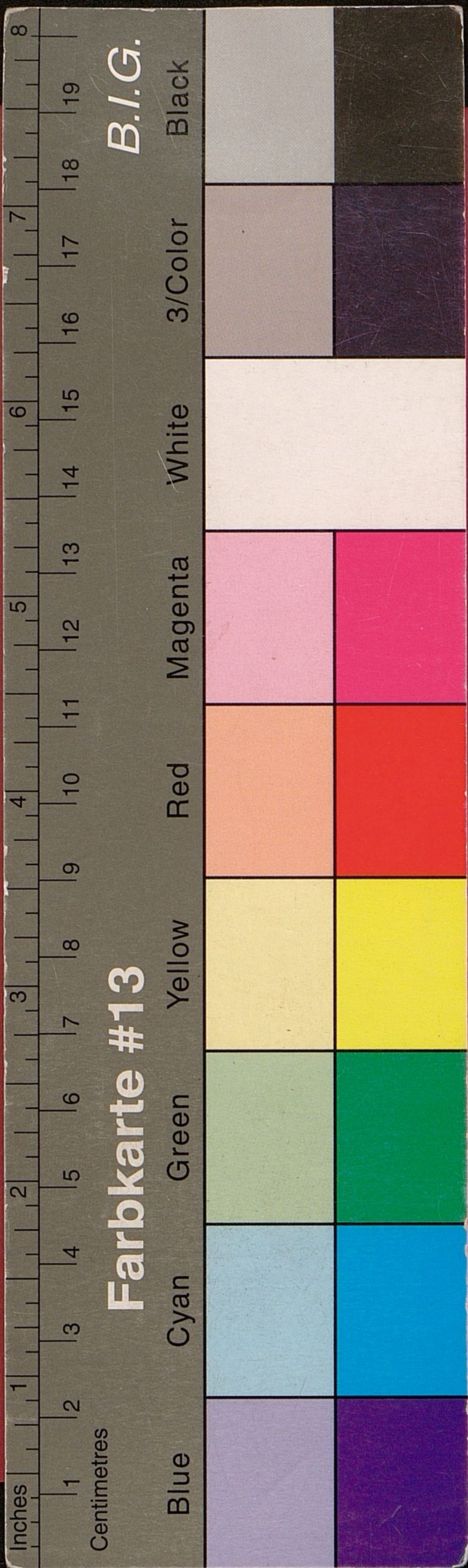
003 779 491

1575

Differtatio Philologica 23
De
DIVINI NOMINIS
J E H O V A
ἌΝΕΚΦΩΝΗΣ ΕΙ,
quam
Triuno J E H O V A annuente,
Sub
PATROCINIO
VIRI
Clarissimi atque Excellentissimi,
DN. M. ANDREÆ SENNERTI,
Lingg. Oriental: P.P. Dignissimi, Præceptoris ac
Promotoris sui omni observantiæ cultû profe-
quendi,
publico examini proponit
DAVID WENDELERUS,
Schlettâ - Misnicus
Ad diem 14. Maji,
In Auditorio majori.

WITTEBERGÆ
Excudebat MICHAEL Wendt/ ANNO 1642